

POSTANOWIENIE

18 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski

na posiedzeniu niejawnym 18 czerwca 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa L. M.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę ewentualnie o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z 22 lutego 2023 r., I ACa 248/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego - z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 22 lutego 2023 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach w punkcie pierwszym (1) oddalił apelację pozwanego Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z 17 września 2021 r., w którym Sąd ten ustalił nieważność bliżej określonej umowy kredytu zawartej pomiędzy poprzednikiem prawnym pozwanego a powodem L. M., zasądził od pozwanego na

rzecz powoda kwotę 44.703,62 zł oraz kwotę 37.765,16 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 24 marca 2020 roku do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu; oraz w punkcie drugim (2) orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodła strona pozwana, zaskarżając go w całości. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 3 k.p.c. Podał, że w sprawie występuje potrzeba wykładni przepisów art. 385¹ § 1 i 2 k.c. Ponadto skarżący stwierdził, że w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne:

1) czy na etapie oceny możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego, tj. na etapie poprzedzającym etap zastępowania postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym, o którym mowa w orzeczeniach C- 26/13 Kasler i C-260/18 Dziubak i C-932/19 OTP Jelzálogbank Zrt, dopuszczalne jest ustalenie treści umowy (stosunku prawnego), w zakresie który był regulowany przez abuzywną normę, na podstawie art. 65 § 1 i 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 ustawy - Prawo wekslowe lub art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c., lub też art. 56 k.c. w zw. ze wskazanymi w przypisie kilkudziesięcioma przepisami, z których na zasadzie analogii iuris lub analogii legis wynika, że w polskim prawie obowiązuje generalna norma, zgodnie z którą wartość waluty obcej określa się według kursu średniego NBP?;

2) czy oceniając możliwości obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, po usunięciu postanowienia abuzywnego zgodnie z prawem krajowym, należy brać pod uwagę stan prawny z: (i) dnia zawarcia umowy, (ii) dnia powstania sporu czy (iii) dnia orzekania?

3) czy jeżeli bez abuzywnego postanowienia umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, to dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną, o ile tylko zastosowanie środków krajowych zapewnia doprowadzenie do sytuacji, jaka miałby miejsce, gdyby umowa nie zawierała tego abuzywnego postanowienia?

4) czy art. 358 § 2 k.c. stanowi szczegółowy przepis dyspozytywny, który znajduje zastosowanie z mocy prawa (automatycznie) w miejsce abuzywniej Klauzuli Kursowej określającej sposób ustalenia kursu franka szwajcarskiego, na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu?

5) czy w sytuacji, jeżeli: a) doszło do zawarcia aneksu, w którym doprecyzowany został sposób tworzenia kursów w tabeli kursów, b) kredytobiorca mając możliwość swobodnego zapoznania się z treścią aneksu i zrezygnowania z jego zawarcia, dobrowolnie zawarł ten aneks, c) Sąd Okręgowy Konkurencji i Konsumentów uznał, że opisany sposób tworzenia tabel kursowych jak ten, który znajduje się w aneksie nie narusza interesów konsumenta – można mówić, że konsument nie wyraził świadomej zgody na dalsze obowiązywanie określonego postanowienia, a w konsekwencji nie pozbawił umowy ewentualnego, abuzywnego elementu, regulującego kwestie dokonywania przeliczeń walutowych pomiędzy stronami?

6) czy wynikający z art. 212 § 2 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 i 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”) w zw. z art. 267 i 288 TFUE oraz w zw. z art. 4 ust. 3 TUE obowiązek poinformowania konsumenta przez sąd o konsekwencjach prawnych wynikających z unieważnienia w całości zawartej umowy kredytu obejmuje konieczność poinformowania konsumenta o możliwości dochodzenia przez bank roszczeń wynikających z unieważnienia umowy, w tym roszczenia o zapłatę tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kapitału (nawet jeżeli istnienie tych roszczeń nie jest ostatecznie przesądzone), aby konsument mógł świadomie i dobrowolnie podjąć decyzję o skorzystaniu z przysługujących mu uprawnień?

3. Ponadto skarżący podniósł, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. z uwagi na naruszenie art. 367 § 3 k.p.c. w zw. z art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz

wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2021, poz. 1090, ze zm.) poprzez rozpoznanie sprawy w składzie jednego sędziego.

4. Powód wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej a także o zasądzenie od strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c.; nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest wówczas usprawiedliwione.

6. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania

ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

7. Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) powinno spełniać wymagania stawiane zagadnieniu prawnemu przedstawianemu Sądowi Najwyższemu przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c. – zob. postanowienia SN z 23 stycznia 2014 r., I UK 361/13 oraz z 14 września 2012 r., I UK 218/12), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. postanowienia SN z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15 oraz z 24 października 2012 r., I PK 129/12). Chodzi przy tym wyłącznie o poważne wątpliwości, wykraczające poza poziom zwykłych wątpliwości prawnych, które powstają niemal w każdym procesie decyzyjnym (zob. postanowienia SN z 26 października 2021 r., I CSK 266/21 oraz z 30 czerwca 2021 r., III CSK 53/21).

8. Natomiast oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, i z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18). Powołanie się na omawianą przesłankę wymaga również wykazania, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub, że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni, podania na czym polegają wątpliwości związane z jego rozumieniem oraz przedstawienia argumentacji świadczącej, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, nie należą do zwykłych wątpliwości, które wiążą się z procesem stosowania prawa (zob. postanowienia SN z 11 stycznia 2022 r., II PSK 193/21 oraz z 20 stycznia 2022r. I CSK 790/21).

9. Szczegółowa analiza sprawy prowadzi do wniosku, że skarga kasacyjna strony pozwanej mimo obszerności wywodów nie zawiera argumentów wystarczających dla uznania, że w sprawie spełniona została przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 lub 2 k.p.c. uzasadniająca przyjęcie sprawy do rozpoznania.

10. Podniesione przez skarżącego wątpliwości wykładnicze oraz sformułowane zagadnienia prawne w większości koncentrują się wokół problemu dotyczącego abuzywności postanowień umowy i skutków tej abuzywności, a zwłaszcza możliwości zastąpienia wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innymi regulacjami. Należy zauważyć, że problemy dotyczące tzw. kredytów

indeksowanych lub denominowanych w walucie obcej były przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. uchwała SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22; wyroki SN: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 13 maja 2022 r. II CSKP 293/22; 13 maja 2022 r. II CSKP 405/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 1052/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1461/22).

11. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za bezskuteczną (nieważną); (zob. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r. - zasada prawna - III CZP 6/21; uchwała SN z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20; postanowienie SN z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A.). Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa Rady 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa, w tym art. 385¹ i art. 358 § 2 k.c., nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (zob. wyrok SN z 26 kwietnia 2022 r. II CSKP 550/22; postanowienia SN: z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22; z 1 lutego 2023 r., I CSK 5615/22 oraz z 6 lipca 2023 r., I CSK 5755/22).

12. Powyższe poglądy zostały potwierdzone przez Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której stwierdzono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie

prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

13. Kluczowe problemy prawne dotyczące skutków abuzywności postanowień umów kredytu indeksowanego lub denominowanego w walucie obcej, istotne dla rozstrzygnięcia wątpliwości podnoszonych przez skarżącego, zostały już zatem rozstrzygnięte. Kwestie w tym zakresie prezentowane przez skarżącego jako „istotne zagadnienia prawne” nie stanowią obecnie zagadnień nowych. Tożsame bądź bardzo podobne zagadnienia, jak sformułowane przez skarżącego, były także przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego w ramach tzw. przedsądu: zob. postanowienia: z 27 października 2023 r., I CSK 2019/23; z 15 listopada 2023 r., I CSK 2037/23; z 29 marca 2024 r., I CSK 3051/23; z 11 kwietnia 2024 r., I CSK 1092/23; z 19 kwietnia 2024 r., I CSK 1350/23; z 22 maja 2024 r., I CSK 2708/23; z 28 maja 2024 r., I CSK 2745/23; z 29 maja 2024 r., I CSK 1863/23.

14. Również pozostałe podniesione przez skarżącego kwestie nie spełniają kryteriów istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Co do tego, na jaki moment należy oceniać możliwość dalszego obowiązywania umowy, to kwestia ta była wielokrotnie rozstrzygana przez Sąd Najwyższy, a zatem nie ma waloru nowości. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, oceny tego, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. zwłaszcza uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17; wyroki SN: 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 20 czerwca 2023 r., II CSKP 1076/22; 20 czerwca 2023 r., II CSKP 1476/22 z 9 lutego 2024 r., II CSKP 13/23; z 28 marca 2024 r., II CSKP 2379/22). W orzecznictwie wyjaśniono też, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby uznać, że przez zmianę umowy (zawarcie aneksu) doszło do uchylenia konsekwencji abuzywności zastrzeżonych w niej klauzul. W szczególności, że może to nastąpić tylko wówczas, gdy konsument zrezygnował z wyciągania konsekwencji z tej abuzywności świadomie i swobodnie, co zakłada,

iż wiedział on o niedozwolonym charakterze klauzul i związanych z tym konsekwencjach (por. np. wyroki SN z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 810/23 i tam przywoływane orzecznictwo). W orzecznictwie wyjaśniono również ostatnie z podniesionych przez skarżącego zagadnień prawnych dot. zakresu obowiązku poinformowania konsumenta przez sąd o konsekwencjach prawnych unieważnienia w całości umowy kredytu. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 określono zakres ciążącego na sądzie obowiązku informacyjnego względem konsumenta, wyjaśniając, że sąd powinien wskazać stronom w sposób obiektywny i wyczerpujący, konsekwencje prawne, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku – co jest szczególnie istotne wtedy, gdy jego niezastosowanie może prowadzić do unieważnienia całej umowy, narażając ewentualnie konsumenta na roszczenia restytucyjne – i to niezależnie od tego, czy strony są reprezentowane przez pełnomocnika zawodowego (w tej kwestii zob. też obszernie wyjaśnienia zawarte w postanowieniu SN z 7 marca 2024 r., I CSK 514/23).

15. Według Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie nie zachodzi nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c., w związku z rozpoznaniem sprawy w składzie jednoosobowym na podstawie art. 15 zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. W powołanej przez skarżącego uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, Sąd stwierdził, że rozpoznanie sprawy w takim składzie prowadzi do nieważności postępowania, przy czym nadając tej uchwale moc zasady prawnej Sąd ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia obowiązuje od dnia jej podjęcia. W niniejszej sprawie zaskarżony wyrok zapadł przed datą podjęcia powyższej uchwały. O niedopuszczalnym naruszeniu art. 45 ust. 1 Konstytucji nie świadczy zaś samo odstępstwo od zasady kolegialności. W kontekście zasad konstytucyjnych ingerencja ustawodawcy w tę zasadę w czasie zagrożenia epidemiologicznego nie jest z zasady niedopuszczalna i nie skutkuje *a priori* nieważnością postępowania (zob. postanowienia SN: z 29

kwietnia 2022 r., III CZP 77/22; z 15 lutego 2024 r., I CSK 413/23 i z 11 kwietnia 2024 r., I CSK 1092/23).

16. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

17. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, § 1¹ i § 3 k.p.c. oraz § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[SOP]

[a!]